

Om Idræt, Dans og Gæstebud i ældre Tider.

(Af *Andreas Bentsens* Levnedsbog,
skreven for hans Børn.)

Naar vi i vore Dage, omkring 1900-Tallet, ser hen til det Idrætsliv, som *nu* udfolder sig blandt Landsbyernes Ungdom, særlig i Skytteforeningernes Øvelser, hvor Tusinder af unge Karle og Piger, ja, og Børn tillige, opøver sig i indbyrdes Kappelstrid og glæder sig ved at tumle sig i Øvelseshuset og dets Redskaber — naar man ser alt dette, spørger man uvilkaarlig, om denne Ungdomsbevægelse er ny, eller om den ikke har sin naturlige Grund i Folkets tidligere Livsvaner, særlig mellem dets Ungdom. Til det sidste maa svares et bestemt Ja. I modsat Fald havde Ungdommen i vore Landsbyer ej i den senere Tid givet Legemsøvelserne den Tilslutning, de nu har.

For et Par Menneskealder siden havde man vel den saakaldte „Eksersits“ i Landsbyskolerne; men denne havde mest sin Plads paa Papiret, nemlig i Skoleplan og Indberetning, medens den lodes uænsset af Børnene udenfor Tvangstimen, ligesom

den voksne Ungdom aldrig skænkede den en Tanke. Men dog var der Idrætslyst oppe mellem de unge, naar de flokkedes paa Gaden, især om Søndagen. Man prøvede da Kræfter paa forskellig Vis, som „at løbe paa Kaps“, tage „Snuptag“ og „Livtag“, „bære Kølle og kaste Kølle“, spille „Trille“ eller „Kavmand“, „slaa Kegler“ (med Bosler), spille „Vip“ eller „Pind“. Fremfor alt spillede man dog „Bold“, og det var sædvanlig „Langbold“, sjældnere „Trebald“ og „Tagbold“.

Idrætterne kunde ogsaa om Vinteren henlægges til Stuerne, hvor da de større Drengene altid var Karlenes Legetøj. Saaledes brugte man at „trække Skaden af Reden“, „blæse Ørnen til Lands“, „synges Vidjekurven af Hovedet“, „flække Trunter“, „skære Flæsk ned“ osv. Hertil kom Dansen, der den Gang var det virksomste Middel til at vænne Ungdommen til Hurtighed, Lethed og Rørighed saavel som til at forbedre den ofte tilvante daarlige Holdning. Til denne sidste bidrog saavel strængt Arbejde som Almueskolens rygløse Bænke, hvor vi som Børn hang timevis paa et smalt Sæde med dinglende Ben, bøjet Ryg og sammentrykket Bryst.

Dansen hørte særlig til Ungdommens Fællesglæder. Vel kunde Langbold i Vaaren og i den første Sommertid nok samle Ungdommen nogle Eftermiddagstimer før den sædvanlige Aftensyssel paa Søndag og Helligdage; men Dansen var dog det bedste, og ved saadanne enkelte Lejligheder tilbragte man Aften og Nat i vedholdende Bevægelse til Violinens og Klarinetens Toner, og der dansedes i alt Fald i min Fødeby, Kvandløse, med en forunderlig betagende Lethed og Livlighed, og det gav Ungdommen dér

en vis Frihed og Nethed i Fremtræden, som ikke ellers var almindelig.

Der er ikke Tvivl om, at Dansen her havde noget af den samme Frugt for godt et halvt Hundrede Aar siden som Ungdommens Legemsøvelser i vore Dage. Det var i de saakaldte Legestuer, Dansen den Gang dyrkedes; særlig var Fastelavnen optaget hertil, og det var utroligt, hvor meget Ungdommen kunde byde sig selv, hvad Udholdenhed angik. Man begyndte om Eftermiddagen paa Fastelavns Mandag, dansede saa Aften og Nat til hen paa Morgenstunden, sov et Par Timer eller knapt saa længe. Karlene mødte saa op ad Formiddagen til Hest for at „slaa Katten af Tønden“, red saa Byen rundt i alle Gaardene og fik Gaver, særlig Æg til den i Fastelavnen almindelige Æggesøbe, som man dog den Gang drak af Kopper. Under tiden red man eller kørte ogsaa til Nabobyens Gildesgaard om Eftermiddagen for at danse lidt med denne Bys Piger og fik saa ofte Gengæld af samme Bys Karle. Men Dansen fortsattes vedholdende denne Dags Aften og Nat. Efter et Par Dages Hvil tog man saa fat igen Fredag Aften og Nat for at slutte af med denne Uges Lystighed.

Om Sommeren samledes Ungdommen ogsaa lejlighedsvis til saadanne Dansegilder Søndag Eftermiddag og holdt da oftest ud til den lyse Morgen for at gaa hjem og klæde sig om til Arbejdet den følgende Dag.

Dansen havde dog særlig sine Feststunder ved de større Gæstebud som Barselgilder, men særlig til Bryllupper, der før 1848 altid varede i 3 Dage i den rigtige gamle Stil. Hvor Byerne var store som i Københavnsegnen (Brøndbyerne t. Eks.), mødte

„Kvinderne“ (de gifte Koner) 2 Dage før for at „trække Lo“. Her var i Forvejen Skillevæggene fjærnede og Brædegulv lagt, undertiden i 20—30 Al.s Længde. Saa mødte Kvinderne hver med 2 Par Lagener sammenhæftede, saaledes at Husets udsyede Navnemærker dannede en Slags Roset af de 4 Hjørner. Derefter blev Vægge, Tagskraaning og Hanebjælker „trukne“ med alle disse Lagener til en eneste stor hvid Hal, hvorfra Lysekroner, Smykker af Trækors med Blomster hang ned fra Loftet med Lys, gerne 4 til 6 i hver.

Her var Plads til Dansen og ofte 3—5 Spille-mænd, for hvem der da var bygget en særlig Forhøjning. Om Eftermiddagen før Gæstebudet mødte de unge Piger med „Føring“, som bestod af forskellige Fødevarer: Ænder, Høns, Smør; Stege blev derimod indkøbt i Gildesgaarden saavel som Oksekød til Suppen, for saavidt denne var Kødsuppe. Paa denne Dag saavel som paa Gæstebudsdagen tog saa „Kokkekonen“ fat for at have alt i Orden til disse Dage.

Om Morgenen den første Dag var Frokostbord dækket med kolde Retter før Kirketid; men efter denne maatte Middagsbordet være i Orden. Naar der som sædvanligt skulde køres fra Brudehuset til Kirken, modtoges hver Vogn af 4 Klarinetblæsere og ligesaa, naar Bryllupstøget kom tilbage fra Kirken, ved hvilken Lejlighed der ogsaa blev skudt med Geværer baade i Kirkebyen og ved Brudehuset.

Særlig var Brud og Brudepiger smykkede ved saadan Lejlighed. I min Fødeegn var det altid med det saakaldte „Flettetøj“, som bestod i, at Haaret var opsat i en Nakkekrans, og herover var syet et

Nakkestykke, som var paa sin cirkelrunde Flade 6 à 8 Tmr. i Tværmaal, klædt med større og mindre runde Glasperler i forskellige Farver, dannet i Mønstre, gerne som en stor Stjerne eller Roset. Herom var saa bundet en stor Mængde lange Silkebaand, som hang ned over Ryggen. De kunde enten være ensfarvede, højrøde eller blegrøde, eller de kunde være af forskelligfarvede og da gerne mønstrede Silkebaand, helst saa brede som muligt.

Naar Brudfølget var kommen tilbage fra Kirken og bænket efter Slægt og Rang, hvad Skafferne maatte ordne, og Maaltidet skulde begynde, rykkede Spillemændene ind og skiftede saa, efter først at have spillet i den Stue, hvor Brudeparret sad, fra Stue til Stue. Der var jo til større Bryllupper aldrig Plads nok i Stuerne alene, men Lo og Lade, særlig naar denne var indrettet til Dansesal, blev altid benyttet, men dog navnlig af Mandfolkene. Ogsaa de fik fuld Del i Musikken. Denne blev altid betalt af Gæsterne ved Bordene, idet Skafferne sendte Tallerkener rundt for at samle Penge til Spillemændene. I Københavnsegnen var det altid Skik at lade 3 Tallerkener følge efter hverandre: i den første lagdes Markstykker (33 Øre), i den anden, hvori der fandtes en itubrækket Ske, lagdes 4-Skillinger, det var Lønnen til „Kokkekonen“, og i den tredie lagdes Enskillinger, som var til de fattige. Før Tallerkenerne var helt ombaarne, maatte ingen gaa.

Saa snart Bordene var ryddede, begyndte Dansen. Først dansede Bruden med Brudeføreren, som ogsaa havde været hendes Kusk til Kirken; derefter dansede Brud og Brudgom, saa dansede Brudesvendene (eller Brudemændene) med Brudepigerne. Dermed var de indledende Danse endt, hvorefter alle kunde tage

Del i Dansen. Naar der var danset en Tid, begyndte Kaffedrikningen. Ved Hovedbordet blev da de „fornemste“ Kvinder sat til at forestaa Kaffe-skænkningen, oftest Præstekonen og Degnekonen. Den første skænkede Kaffen, den anden kom Fløden i.

Naar Kaffen var drukket, skulde Bruden pyntes om og have den sorte Hue med Guldgaloner paa, enten med Lin foian under Huen eller under Korsklædet. Men Brudgommen skulde sætte Bruden den sorte Hue paa. Var han en Skælm, satte han Nakkens Snørebaand i Panden; han maatte jo saa have kyndigere Hjælp til at faa Arbejdet rettet.

Naar dette Skifte var sluttet, kom det næste Afsnit af Dansen, da Brud og Brudgom skulde danses ud af Ungdomslaget og ind i de giftes Lag. Først dansede Bruden med Pigernes Kreds og Brudgommen med Karlernes og derefter Bruden med Konerne og saa Brudgommen med Mændene. Derefter fortsattes saa Dansen ud ad Natten særlig til Ungdommens Glæde. I Københavnsegnen havde de dog en særegen Skik, som særlig de giite Koner holdt i Hævd: hveranden Dans var en Runddans og hveranden en Turedans (Kvadrille), og i disse sidste var ikke mindst de yngre Koner rede og tillige søgte som gode Dansere.

Forinden jeg slutter mine Meddelelser om Dansen, maa jeg fortælle noget mere om de ovenfor nævnte Turedanse som en ejendommelig Levning af vore gamle danske Folkedanse. Paa enkelte Undtagelser nær danses de sædvanlig af 4 Par, og hver Tur bestaar gerne af 2 til 4, sjældent af flere Afdelinger, men de har dog en særegen Ordensafveksling i Løbet af Dansen. De mest al-

mindelige Turedanse begynder sædvanlig med samlet Ring, derefter slutter de sammensatte Ture med, at Parrene „snurrer“. svinger hinanden rundt 2 à 3 Gange. De næste (2 à 3 Gange) slutter med, at de mandlige og kvindelige hver for sig og skiftevis svinger i Ring. Næstsidste Tur ender med, at alle svinger i Ring (første Gang med Arme om Liv og Skulder, anden Gang Haand i Haand), og sidst slutes med „Snurren“ af hvert Par for sig.

Til denne Art af Ture hører „Totur“, „Tretur“, „Firtur“, „Halvfemtetur“, „Sekstur“ (som „Tretur“, blot med dobbelt Kæde), „Kontrasejre“, „Drejlsdans“, „Jødetur“, „Pigernes Fornøjelse“ o. fl. Særegne Former har „Tremandsreel“, „Kalundborgstykket“, som dances af 3 mandlige og 6 kvindelige Dansere, „Fandango“, „Fangedansen“ o. fl. En ofte gentaget Tur er Kæden, hvori mandlige og kvindelige Dansere hver gaar i modsat Ring, passerende hinanden skiftevis ved at give højre og venstre Haand. Andre Dele af disse Ture maa indøves særskilt. Til hver af alle disse Ture hører særlig Musik, som, naar den er kendt, støtter Dansen meget.
